

שיעורים בכללי התלמוד

שיעור 29 – בן חולק על אביו

1. מקורות בהם רבי חולק על רשב"ג אביו

עירובין לב א. תענית יד ב. כתובות צה ב. סוטה כא ב. גיטין כב א. לג א. בבא מציעא ז א. בבא בתרא קסט ב. נדה סד א. סו א.

2. הגהות מרדכי כתובות פ"א רמז רפז

דהלכה כרבי מחבירו אף על גב דרשב"ג אביו ורבו היה כדאיתא פרק הפועלים מ"מ אח"כ נתחכם יותר ממנו מדתני בכל דוכתין מילתיה דרבי קודם מילתיה דרשב"ג

3. בבא בתרא נט א

איתמר, רבי אושעיא אמר: מעכב, ר' חמא אמר: אינו מעכב. אזל שייליה לרבי ביסא, אמר להו: מעכב. קרי עליה רמי בר חמא: והחוט המשולש לא במהרה ינתק - זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בנו של רבי ביסא

4. תוספות (שם ד"ה והחוט)

והא דמזכיר ר' אושעיא קודם רבי חמא אביו במחלוקת לפי שהיה גדול יותר מדאי כדאמר (עירובין דף נג א) לבן של (ראשונים) כפתח היכל זה ר' אושעיא ואמר נמי ר' אושעיא בדורו כר"מ בדורו שלא יכלו חביריו לעמוד על סוף דעתו.

5. מהרש"ך – כוס הישועות (שם)

עוד צנמרא אסמר ר"ח אמר מטכב ר"ח אמר אינו מטכב כו' אפשר ליתן טוב טעם על הקדמת הבן קודם לאב משום מאי דמליטו בטור יו"ד סי' ר"מ דקאמר דאסור לסחור את דברי אביו אפי' צדבר הלכה ולא יהיה חולק עליו וא"כ לכאורה קשה היאך חלק הבן ר"ח עם ר"ח אביו וגם ר"ח על ר"צ אביו אבל באשר נאמר דר"ח פסק הדין עד שלא דיבר אביו ואפשר דאביו נתן לו רשות לדבר דבריו או שלא בפניו פסק כן עד שלא ידע מדברי אביו וכן ר"ח קן לפני ר"צ אביו א"כ לא קשה מידי וא"כ בכיון הקדים לן הש"ס דברי הבן לאב להורות לן דבר זה וק"ל. והא דהביאה הש"ס מאי דקרא עליה רמי צ"ח והחוט כו' משום דלא חימא מנ"ל דקדם דבריו לדברי אביו דלמא מעולם לא דבר קודם לאביו והא דפליג אלאביו דלמא משום דכבר מת אביו ויש דעה אחת בטור שם דלאחר מותו מותר ושלא בפניו ולכך קאמרה הש"ס דרמי צ"ח הוה קרא עליה מקרא זה וא"כ פ"כ שלשתן בחיים היו וכדמפרשים תוס' וק"ל:

6. קידושין לא ב

ת"ר: איזהו מורא, ואיזהו כיבוד? מורא - לא עומד במקומו, ולא יושב במקומו, ולא סותר את דבריו, ולא מכריעו; כיבוד - מאכיל ומשקה, מלביש ומכסה, מכניס ומוציא.

רש"י

ולא מכריעו - אם היה אביו וחכם אחר חלוקין בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני.

7. טור י"ד סי' רמ

והרמ"ה כתב זה אין צריך דהיינו סותר את דבריו אלא אפי' נראין לו דברי אביו אין לו לומר נראין דברי אבא שנראה כמכריע דברי אביו אלא אם יש לו תשובה להשיב על החולקין ישיב

בית יוסף

"ל דתרי גווני סותר את דבריו קתני חד שהוא לבדו סותר את דבריו וחד שהוא מכריע כדברי החולק עליו. ועוד יש לומר דמה שכתב רש"י לא יאמר נראים דברי פלוני על איזה מהם שיאמר שנראים דבריו נתכוין שאפילו כשיאמר שנראים דברי אביו נראה כמכריע את דבריו וכדברי הרמ"ה

8. תוס' ר"י הזקן קידושין לא ב

ומסתברא דכל הני דווקא בחייו

9. רמ"א י"ד סי' רמב סע' ג

איזהו חולק על רבו, כל שקובע לו מדרש ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קיים אף ע"פ שהוא במדינה אחרת. הגה: אבל מותר לחלוק עליו באיזה פסק או הוראה, אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו

10. שו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' ו

אמנם מה דמצינו שחלקו להלכה (למסקנא) על דברי אביו וכן מצינו בפוסקים שלא חששו אם נראה לו למסקנא שלא כדברי אביו בזה בודאי צע"ג כנז'. ובס' מגיד מישרים למרן הב"י בתחלתו (בסוף ד"ה מוסר שהי' מייסר אותי כאב לבן) כתב שהבטיחו שבנו יעשה השגות לחיבורו (והגם שלא ראינו ולא ידענו מהשגות שעשה בנו של מרן הב"י, הנה בודאי נתקיים כן אך לא בא בדפוס ואולי נאבד ונעלם מאתנו ברוב בימים) עכ"פ

מזה דמותר לעשות השגות על חיבור אביו והאמת של תורה אהוב מן הכל... והנה ראיתי כעת בשו"ת שאילת יעבץ (ח"א סי' ה) שהאריך בענין אם מותר לתלמיד לחלוק על רבו בדבר פסק הלכה ונגע בקצה המטה גם במאי דמצינו דרבי חלק עם רשב"ג שהיה אביו ורבו אך לא נחית בזה להלכה דכבוד אביו כנ"ל רק בדרך אגב וגם לא ירד כלל למה שירדנו בזה בעה"י (לענין כיבוד אביו) ומיירי שם רק מדברי הרמ"א יו"ד (בסי' רמב סע' ג) לענין רבו אם מותר לסתור פסקיו אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו עיין שם ובכל דבריו (בשאלת יעבץ) לא מצינו מרגוע ויישוב למה שתמהנו בזה ממ"ש שם לענין רבי שנחלק עם אביו רשב"ג וכ' מפני שאביו לא היה רבו מובהק, הנה אמת כ"כ בסה"ד (ערך ר' יהודה הנשיא) דמשום הכי הלכה כרבי לגבי אביו רשב"ג אף דאביו הי' רבו ג"כ. משום שנתחכם יותר ממנו כדתני בכל דוכתא מילתא דרבי קודם רשב"ג אביו מ"מ לעניננו אין זה נ"מ כיון דכבוד אביו הוא להלכה דאינו סותר את דבריו א"כ תיפוק ליה משום דאביו הוא אסור לסתור את דבריו ומה נ"מ גם אם בנו גדול ממנו הרבה בחכמה או שאינו תלמידו כלל עכ"פ מצות כיבוד אב איכא בודאי. וגם בכל התנאים ואמוראים כגון ברשב"י ור"א ור' ישמעאל ב"ר יוסי ובאבוה דשמואל וכהנה שהבאתי לעיל פלוגתא ביניהם בש"ס במקומות רבות תמהני שלא העיר כלל בשאלת יעבץ (וכגון בר"ש ור"א בנו הוי בנו וגם תלמידו המובהק ול"ש כלל לתרץ כד' השאלת יעבץ לענין רשב"ג ורבי בנו כנ"ל) כדחזינן בענין מעשה המערה בר"ש ור"א בנו בש"ס שבת וכן בזה"ק ובתיזוה"ק (כמעט בכלום) כי הי' ר"א תלמידו המובהק של אביו וכותב דבריו יחד עם ר' אבא תלמיד ר"ש וכמבואר באדר"ז בסופה. וא"כ קשה כנ"ל.

וכן יש להביא ראיה ממה שהביאו ברוב דברי התוס' בשם ר"ת רשב"ם וריב"ם שכולם היו נכדיו (בני בתו) של רש"י וחלקו על דבריו ברוב המקומות לאין שיעור. ויש לחלק דכבוד זקנו אינו חמיר כ"כ ועיין בדברינו במנח"א ח"ג (סי' ל"ג) וגם יש לעורר עפ"י ד הש"ך ביו"ד (סי' רמ"ה ס"ק א') בשם מהרש"ל לחלק בין בן לבן בתו והמה היו רק בני בתו של רש"י. אך החילוק שם במהרש"ל רק לענין ללמדו תורה משום ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם אך ממה שהביאו מש"ס סוטה שם נראה קצת דגם בשארי דברים עיין שם ובשב"י חולק גם לענין כבוד עיין שם בדברינו במנח"א. ועכ"פ לא אישתמיט שום א' מהפוסקים או המפרשים לעורר על זה מרבתינו בעלי התוס' שחלקו בכל מקום על זקנים רש"י ז"ל. וגם רבינו הטור מצינו כ"פ שחולק ומכריע ע"ד אביו הרא"ש ז"ל...

אלא ודאי בע"כ לומר דגם לענין מצות כיבוד אב הוא כן כמ"ש הרמ"א שם (בסי' רמב) לענין כבוד רבו דהיכא שנוגע לדין של תורה ופסק הלכה אם יש לו ראיות מותר לחלוק להלכה ה"נ לענין כיבוד אביו כן הוא מק"ו דהא חייב בכבוד רבו יותר מבכבוד אביו

כדתנינן במתני' דב"מ וכריתות ופסקי' ביו"ד (ריש סי' רמ"ב) וא"כ כ"ש בכבוד אביו דא"צ לחוש במקום שנוגע להלכה כנז'. ומה שאינו רשאי לסתור את דברי אביו זהו רק בדברי חול וסברת מילי דעלמא, וגם אם הוא אביו ורבו הדין כן כמובן ולפי"ז ניחא גם בר"א בר"ש וכן בכל התנאים ואמוראים ומיושב הכל, או שי"ל מ"ש לענין דברי הטור שסותר פסק אביו הרא"ש עפ"י ד הט"ז (סי' ר"מ ס"ק ג') הנ"ל דשלא בפניו מותר לסתור פסק אביו וכמו שחלק הטור על הרא"ש, אך עדיין קשה לד' הש"ך ובשם הפרישה דגם שלא בפניו אסור, ולפי דרכנו הנ"ל יונח גם מה שחולק הטור או שאר פוסקים נגד אביהם ועי' בש"ך יו"ד (סי' ו' ס"ק ח') ובנקה"כ שם שחולק על דעת אביו הגאון וכהנה עוד בפוסקים, א"ו כדאמרן.

11. באר שבע סנהדרין קי א

ולכאורה היה נ"ל הא דתניא לא סותר את דבריו וכו', אין רצונו לומר שלא יחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה, אלא הכי פירושו שלא יחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה בלשון סתירה, כגון לא כי וכיוצא בזה, אלא צריך לחלוק לו כבוד בדבורו, כדאיתא בסנהדרין בפרק הנשרפין (לעיל פ, ב) מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפין בנסקלין, רבי שמעון אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה, אמר ליה רב יהודה אבא לא תיתנייא הכי מאי איריא כו', אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא לא תימא ליה לאבוך הכי, דתניא (קידושין לב, א) הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה לא יאמר לו אבא עברת על דברי תורה וכו', אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך הוא: ועדיין לבי מהסס. ולולא פיו הקדוש של רש"י וכל הנגדרים אחריו הטור יורה דעה, הרא"ה, ובית יוסף שהבאתי לעיל, הייתי מפרש הברייתא הנזכרת דקתני ולא סותר את דבריו, לא איירי בדבר הלכה כלל ועיקר, אלא מיירי דוקא במילי דעלמא. וראיה מוכרחת לדברי מהא דאיתא בפרק קמא דקידושין (ל, ב) מאי דכתיב (תהלים קכז, ה) כי ידברו את אויבים בשער, אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד נעשו אויבים זה לזה וכו'. והא ודאי הא דקאמר "אפילו" רצה לומר אף על גב שהבן חייב לחלוק כבוד לאביו שלא יסתור את דבריו, ודכוותיה התלמיד לרבו, אפילו הכי לדבר הלכה נעשו אויבים זה לזה, משום שאין צריך לחלוק כבוד שלא יסתור את דבריו בדבר הלכה. וטעמא רבה איכא במילתא כמו שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה (כלל נ"ה סימן ט') שהבאתי לעיל, כי תורת אמת היא ואין מחניפין לשום אדם. אבל אי אפשר לפרש הא דקאמר אפילו האב ובנו וכו', אף על גב שהבן אוהב לאביו וכן התלמיד לרבו, דא"כ מאי רבותיה, אטו בשביל אהבה יחניף לאביו ולא יחלוק עליו כשהוא יודע שאינו אומר אמת. ועוד דא"כ היה לו לומר סתם אפילו שני אוהבים שעוסקים בתורה וכו'. כן נראה לי.